

Doma ve slově i ve víře

Karel Kolařík

Jiří Kuběna: *Ráno Na Olympu / Orel Nad Propastí. Dílo VII, sv. 1, 2, Host, Brno 2013*

Nakladatelství Host vydalo v loňském roce sedmý a poslední zamýšlený díl básnických spisů Jiřího Kuběny, shrnující jeho tvorbu z let 1989 až 2013. Dvousvazkové *Ráno Na Olympu* obsahuje šestici sbírek, doprovobenou mimo jiné básněmi do nich nezařazenými a autorským komentářem.

Jiří Kuběna vykládá genezi básnického díla jako zázračný (božský) akt estetické transformace osobní zkušenosti. Ta se při něm prohlubuje, doslovuje a nadosobním, záměrně komponovaným tvarem otevírá širšímu porozumění. Báseň tak rezonuje s básnickým životem a úplně dílo vypovídá o celé jeho cestě a v svěbytném kontextu polymorfního fikčního světa ji nově zvýznamňuje. Svou estetiku tedy Kuběna odvíjí od prvotního (in-spirovaného), součinného s úplnou textovou výstavbou, ba předurčujícího její nepostradatelnou celistvost, která se nadto v jeho nejnovějších sbírkách cení jako zásadní životní a tvůrčí kategorie. V horizontu pozemského bytí co pramene takto orientované poezie se jako vrcholné reprezentace jednoty jeví především dětství a přátelství.

Práh

První zařazená kniha *I Bez Milosti S Bohem* (1989–1994) reflektuje básnickou přítomnost jako práh Nového. S neklidem na tomto nejistém území vzrůstá i pozornost a v každém kroku, jedinečném a nezanedbatelném, se soustřeďuje váha všeho zbývajícího. Znepokojení stárnutím umocněné ztrátou dosavadního domova, předzna-

menávající konečný odchod, se násobí úzkostí dosažené meze a vzbuzuje melancholii nad neodvratností konce. Zároveň však probouzí touhu překonat tuto časnou rozkolísanost reintegrací, vnitřním znovuzrozením: „Vyjdeš: Jenom Když Překročíš.“

Vyznávané odhodlání *změnit se* ilustrují početné obrazy sjednocení, nezřídka slučující antagonismy a bezvýjimečně kontrastující s aktuálním nesouladem, *pouští* a *půstem*, i se zlověstným trnutím dnů příštích — hrozbou života beze snů, bezcílným trváním v pouhé *realitě*. Kýžený převrat podmiňuje nutnost vzdát se vlastní *vůle* (té domnělé svobody) a být *po vůli Bohu*, tedy přijmout vážnou životní a básnickou výzvu, a dát tak smysl každému — i tomu poslednímu — dni.

Přesáhnutí hranic konkretizují motivy odrážející básníkův zemský úděl a hojně literární aluze, které vyznavačsky stvrzují jeho přináležitost k odkazované umělecké tradici, stejnorodost volených drah. Mezi těmi nejzávažnějšími jsou — výslovně i implicitně — motivy poutnické, dílem referující k Máchovi a Goethovi. Významné je například svítání, jímž v aporii z *Večeru na Bezdězu* počíná plodný a činný mužný věk a za nějž v *Létech učednických* dostává Wilhelm Meister „za vyučenou“ a vychází na novou pouť. I v Kuběnových básních věští četné obrazy dnění, spojované se světlem (co božskou reprezentací), probuzenou přírodou či ranní liturgií, návrat jednoty. V radostném zvolání „Už Je Den!!!“ splývá v představě úsvitu Eden s Jediním, tím Jediným, do něhož vše ústí. Nejednou však jitřní šero, podobající se stmívání, oslabuje přesvědčení o samé možnosti obnovy a vyvolané napětí osvětluje ranní stav jako nekonečné přibližování a nenaplnitelné úsilí, jako *Ránu*.

Z cest, po nichž lze z noci temné dospět k hledanému rozednění, tematizuje básník především ty, jež usouvztažňují tělesnou a smyslovou zkušenost s tvořivou účastí na

bytí užšího i rozlehlejšího společenstva. Spolu s přátelstvím patří k nejmavějším sebeobětování, jímž se lze podílet na Boží Lásce a přemoci vlastní prchavosti: „Kěž Bych se Byl Nikdy Nenarodil, / Leda Kozorochem A Hlohem, / Obětním Beranem I Bohem, / Uvzlým V Jednom Keři, Jednom Plameni // Jak Znamení, / Lásky Znamení.“

Hrad

Jako dokonalé východisko k nevyhnutelnému překročení tane ve sbírkách napsaných po roce 1994 — *Orlu nad propastí a Malé Noční Hudbě Bítovské Kašny* — hrad Bítov, malý vesmír, uchvacující mnohotvárností. Svého obyvatele odlučuje do tvůrčího osamění, nezbytného pro hlubší sebepoznání, a zároveň jej sblízuje s pospolitostí příbuzných duší, které se s tímto prostředím — časné i věčné — poutají osudy, prací i sny. Vedle toho jej také uvádí do zdejší krajiny, zasvěcuje do mluvy přírody a napomáhá jejich hojivému hovoru.

Přesto se i zde připomínají hranice bytí, tentokrát však spíše jako brány Věčnosti než jako znicotnění nabytých darů, tedy jako nový počátek, a ani zakoušená samota již není zničující osamocností, ale úrodným bytím v Bohu: „Být Na Vše Sám. / Ó Klam! / Jak Neprodané Zboží / Nebýt Sám, Být Boží. // Není Sám, Kdo Touží / (Už Jenom K Výšinám).“ Těžkomyšlnost se ovšem někdy navrácí, jitřená například podzimem a zimou. I ty však působí dvojznačně: mohou rovněž povzbudit, okouzlit a inspirovat; zima světelnou sugescí a výzvou ke kontemplaci, podzim bohatstvím barev a jejich malebnou kompozicí.

Kruh

Opravdový zvrat přinášejí až ty nejnovější, nejmladší sbírky *Orel Pro Ganymeda, Kájo!* a *Ráno Na Olympu* (2004—2013), jimiž se celé Kuběnovo dílo spíná. S jeho básnickými prapočátky se pojí vzkříšením arkadické atmosféry dětství. Tento spoleh sílí přátelstvím — společným pozná(vá)ním, dialogem a naprostým odevzdáním se společné chvíli. Stálé signály pomíjivosti se blízkostí spřízněného druhu tlumí. V jeho osobě se nově jednotí celý svět se svou bolestí i radostí a druhdy hrozivá vratkost se vyrovnává. Život vstřebává všechny své (zdánlivé) protiklady a obávaná smrt se jeví být vlídnou: pozemská věčnost odcházejícího se bezprostředně stvrzuje tím jsoucím i budoucím, jež jej nepřestane zrcadlit a planout jeho světlem.

Naznačená cesta k prvotní integritě vede i Kuběnovou poetikou, usilující rovněž — v úhrnu jeho tvorby —

o co nejcelistvější výraz. Například psaní všech slov s počáteční majuskulí, od *Ukřižování Vína* (1989) důsledně, svědčí o snaze jedním zásahem naplnit společně sémantický i hudební plán. Zatímco prožitek zlomu doprovází básníková charakteristická tvarová — polyfonní — aktualizace sonetu (například násobením kvartet a tercín a jejich dalším veršovým rozkladem), prozrazující nemožnost uchopit téma jinak než diskursivně (spíše je — stále šeré a rozrušující — otevřít než doslovit), bítovské harmonii a ladu plného života odpovídá skladba „tradičnějších“ znělek do rozsáhlejších cyklů — *paravánů, sonát a symfonií*. Báseň tak vystává jako intimní životní projev, reagující na vnější podněty, dílem ožřejmené zpravidla širokými podtituly, motty, dedikacemi a datacemi, které rovněž určují povahu — a stav — nynějšího poutníkového hledání, jeho místa na světě.

Důslednějšího sepětí svých básní s vnětovou realitou dosahuje Kuběna především adresností. Množstvím a rozmanitostí oslovovaných subjektů, světských (lidských) i nadpozemských, se také pronikavěji integruje hmotné a metafyzické, svět se odhaluje jako nedělitelný: je posvátný a nic v něm není bezvýznamné. Vedle toho, že tyto promluvy objasňují — intimní i universalistickou — sociabilitu tohoto světa, ovlivňují také barvitou hudebnost básní, charakteristickou mimo jiné hravou eufonií (podpořenou především originálním rýmem) a intonační dynamikou, mísící prosté výpovědi s otázkami, výzvami i zvoláními. Jimi do básní vstupují hovorové obraty, které aktualizují jejich mytopoeticky náročnou významovou strukturu, důmyslně konfrontující biblické, církevní, hagiografické a starořecké motivy s literárními intertexty a uměleckými odkazy i s přírodními obrazy.

Bítov jako místo Spásy a Lásky se věčným sdružením dvou srdcí rozpíná celým universem a druhdy zneklidňující poměr k zemskému se harmonuje. Země je Olympem, na němž věčně svítá za všudypřítomného ptačího zpěvu, symbolizujícího kýženou jednotu jazyka a bytí. Konec se váže s počátkem a existence se stává nefalšovaným Životem, jehož smyslem je Být, a tedy pět. Rajský pěvec objevuje ve znovustvořeném světě nový práh, na němž lze sebe sama zažít, obnovit a tvořit dál: „Ty, Jenž Jsi Dílo Dokonal, Stvoř Nové Dílo!“

Autor je bohemista.

Tvorba jako mýtus — život jako zasvěcení